

სოციალური
სამართლიანობის
ცენტრი

**სოციალური სამართლიანობის ცენტრის (ყოფილი EMC) მოსაზრებები „საქართველოს
სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში ცვლილების შეტანის თაობაზე“
საქართველოს კანონის პროექტთან დაკავშირებით**

2021 წლის 19 მაისს საქართველოს პარლამენტის წევრთა ჯგუფის (ანრი ოხანაშვილი, ალუდა ლუდუშაური, რატი იონათამიშვილი, ალექსანდრე ტაბატაძე, გიორგი ამილახვარი, დავით მათიკაშვილი, გურამ მაჭარაშვილი, ნინო იობაშვილი) მიერ დაინიცირდა „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი (07-3/55/10), რომელიც მიზნად ისახავს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2020 წლის 25 დეკემბრის №2/2/1276 გადაწყვეტილებიდან გამომდინარე, სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის მტკიცებულებათა უტყუარობის კონსტიტუციურ სტანდარტთან შესაბამისობაში მოყვანას.

კანონპროექტის თანახმად, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-13 მუხლს ემატება მე-3 ნაწილი, რომელიც აზუსტებს პირის მიმართ გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანის მტკიცებულებით სტანდარტს. ინიცირებული რედაქციით, ანონიმური შეტყობინების ან კონფიდენტის/ინფორმანტისგან მიწოდებული ინფორმაციის (ოპერატიული ინფორმაციის) საფუძველზე ჩატარებული ჩხრეკის შედეგად ამოღებულ უკანონო საგანი, ნივთი ან ნივთიერება გამამტყუნებელ განაჩენს საფუძველად შეიძლება დაედოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მისი პირის მფლობელობაში ყოფნა პოლიციელის ჩვენებისა და ჩხრეკის ოქმის გარდა, დასტურდება სხვა მტკიცებულებითაც. ეს წესი არ გამოიყენება, თუ სხვა მტკიცებულების მოპოვება/წარდგენა ობიექტურად შეუძლებელია. კანონპროექტით შემოთავაზებულია ასევე აღნიშნული მუხლის მიზნებისათვის უკანონო საგნის, ნივთის ან ნივთიერების განმარტება.

კანონპროექტის განმარტებით ბარათში ციტირებულია საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილი, რომლის თანახმადაც, 2021 წლის 1 ივლისიდან ძალადაკარგულია „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-13 მუხლის მე-2 ნაწილის მე-2 წინადადების ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც უშვებს ჩხრეკის შედეგად ამოღებული უკანონო ნივთის მტკიცებულებად გამოყენების შესაძლებლობას, იმ პირობებში, როდესაც ამოღებული ნივთის ბრალდებულის მფლობელობაში ყოფნა დასტურდება მხოლოდ

სამართალდამცავი ორგანოს თანამშრომლების ჩვენებებით და ამავე დროს, სამართალდამცავი ორგანოს თანამშრომლებს შეეძლოთ, თუმცა არ მიიღეს სათანადო ზომები ჩხრეკის სანდოობის დამადასტურებელი ნეიტრალური მტკიცებულებების მოსაპოვებლად.¹

კანონპროექტი ეყრდნობა სწორედ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილს. თუმცა, სოციალური სამართლიანობის ცენტრის შეფასებით, შემოთავაზებული რედაქცია ზოგადი და ფრაგმენტულია და ვერ უზრუნველყოფს ბრალდებულის საკმარისი პროცედურული გარანტიებით აღჭურვას, ისევე როგორც ჩხრეკის პროცესში ადამიანის უფლებების დარღვევის რისკების სათანადოდ პრევენციას.

პირველ რიგში, კანონპროექტით სრულად არის უგულებელყოფილი საკონსტიტუციო სასამართლოს 2020 წლის 25 დეკემბრის №2/2/1276 გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილში განვითარებული მსჯელობა ჩხრეკის შედეგად მტკიცებულებათა მოპოვების სისტემის დახვეწის საჭიროებასთან დაკავშირებით. სასამართლოს განმარტებით, სისხლის სამართლის საქმეში მტკიცებულებათა მოპოვება, მათი გამყარება და გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტით პირის ბრალეულობის მტკიცება ბრალდების მხარის იმპერატიული ვალდებულებაა. სწორედ ამიტომ, ბრალდების მხარე ვალდებულია გამოიყენოს მის ხელთ არსებული ყველა შესაძლებლობა ბრალდებულის წინააღმდეგ არსებულ მტკიცებულებათა გასამყარებლად.² როდესაც ბრალდებული უკანონო ნივთის „ჩადებაზე“ აპელირებს, ხოლო გამამტყუნებელი განაჩენი მხოლოდ ჩხრეკის შედეგად ამოღებულ ნივთსა და პოლიციელთა ჩვენებებს ეყრდნობა, კრიტიკულად მნიშვნელოვანია ჩხრეკის/ამოღების ფაქტის სანდოობის გამყარება ნეიტრალური მტკიცებულებებით.³ წინააღმდეგ შემთხვევაში, ბრალდებულს ერთმევა სიმართლის მტკიცების ყოველგვარი ბერკეტი და იზრდება მართლმსაჯულების განხორციელების პროცესში შეცდომის დაშვებისა და სამართალდამცავთა მხრიდან თითნებობის რისკები.⁴ აღნიშნულის გათვალისწინებით, საკონსტიტუციო სასამართლომ ექსპლიციტიურად მიუთითა სახელწმიფოს ვალდებულებაზე, „შექმნას ჩხრეკის შედეგად მტკიცებულების მოპოვების იმგვარი სისტემა, რომელიც, ერთი მხრივ, სამართალდამცავებს აღჭურავს ჩხრეკის სანდოობის უზრუნველყოფისათვის

¹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2020 წლის 25 დეკემბრის №2/2/1276

გადაწყვეტილება, III-1 „ა“

² იქვე, II-103

³ იქვე, II-104

⁴ იქვე, II-103-105

ნეიტრალური მტკიცებულებების მოპოვების შესაძლებლობით, მეორე მხრივ კი, შეამცირებს უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების რისკებს.”⁵

ამრიგად, საკონსტიტუციო სასამართლოს 2020 წლის 25 დეკემბერის გადაწყვეტილება კანონმდებელს ავალდებულებს ჩხრეკის შედეგად მტკიცებულებათა მოპოვების ისეთი სისტემის დანერგვას, რომელიც ჩხრეკის პროცესის და მის შედეგად მიღებული ინფორმაციის სანდოობას უზრუნველყოფს ნეიტრალური მტკიცებულებით. აღნიშნულზე მიუთითებს ის ფაქტიც, რომ ამ ნაწილში, საკონსტიტუციო სასამართლომ ნორმის ძალადაკარგულად გამოცხადება 2021 წლის 1-ელ ივლისამდე გადაავადა. კერძოდ, საკონსტიტუციო სასამართლომ მიიჩნია, რომ სამართალდამცავი ორგანოების მხრიდან ჩხრეკის შედეგად მოპოვებული მტკიცებულების სათანადო, ნეიტრალური მტკიცებულებებით გამყარების ეფექტური უზრუნველყოფა მოითხოვდა **მკაფიო საკანონმდებლო ინსტრუქციების შემუშავებასა და, რიგ შემთხვევაში, სამართალდამცავთა ტექნიკური საშუალებებით აღჭურვას**, რის გამოც საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ხელისუფლებას მისცა **დრო სისტემური ცვლილებების გასატარებლად**.⁶ სამწუხაროდ, კანონპროექტით შემოთავაზებული რედაქცია ცხადყოფს, რომ სახელმწიფოს არ გადაუდგამს რეალური ნაბიჯები საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულებისა და მტკიცებულებათა უტყუარობის სტანდარტის გასაუმჯობესებლად.

კიდევ ერთი პრობლემური ასპექტი, რომელიც ფრაგმენტულ რეგულაციას სდევს თან, არის კანონპროექტით გათვალისწინებული მტკიცებულებათა უტყუარობის სტანდარტის გავცელება მხოლოდ ჩხრეკის შედეგად ამოღებულ „უკანონო ნივთთან“ მიმართებით. მართალია, დავის საგნიდან გამომდინარე, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებაში განვითარებული მსჯელობა მხოლოდ ოპერატიული ინფორმაციის საფუძველზე ჩატარებული ჩხრეკის შედეგად ამოღებულ **უკანონო ნივთს** შეეხება, თუმცა, ამგვარი დაყოფა გამოიწვევს ჩხრეკის ჩატარების **ორმაგი სტანდარტის განვითარებას**, რაც დამაზიანებელი იქნება სისხლის სამართლის პროცესში პირის უფლებების სისტემური დაცვის თვალსაზრისით. ამიტომ, ამ შემთხვევაშიც, საკითხის მოწესრიგება უნდა მოხდეს ჩხრეკის ჩატარების ერთიანი სტანდარტისა და გაუმჯობესებული პროცედურული გარანტიების დანერგვით.

ფრაგმენტულ და არასრულ მოწესრიგებასთან ერთად, ნორმის თვითნებური განმარტების რისკებს წარმოშობს შემოთავაზებული კანონპროექტის **ზოგადი დათქმები** გამამტყუნებელი განაჩენის „**სხვა მტკიცებულებებით**“ გამყარებასა და მტკიცებულებათა მოპოვების „**ობიექტურ შეუძლებლობასთან**“ დაკავშირებით.

⁵ იქვე, II-105

⁶ იქვე, II- 111

კერძოდ, კანონპროექტის, თანახმად, ოპერატიული ინფორმაციის საფუძველზე ჩატარებული ჩხრეკის შედეგად ამოღებულ უკანონო ნივთი გამამტყუნებელ განაჩენს საფუძველად შეიძლება დაედოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მისი პირის მფლობელობაში ყოფნა პოლიციელის ჩვენებისა და ჩხრეკის ოქმის გარდა, დასტურდება **სხვა მტკიცებულებითაც**. ამრიგად, კანონპროექტის მიუთითებს **ნებისმიერი სხვა მტკიცებულებების არსებობის** საჭიროებაზე, მიუხედავად საკონსტიტუციო სასამართლოს მკაფიო მითითებისა, რომ მხოლოდ „**ჩხრეკის სანდოობის დამადასტურებელი ნეიტრალური მტკიცებულებები**“ შეიძლება გახდეს მტკიცებულებათა უტყუარობის სტანდარტის დაკმაყოფილების საფუძველი. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია აღნიშნული დაკონკრეტდეს ასევე საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში, იმისთვის, რომ გამოირიცხოს „**სხვა მტკიცებულებების**“ ფართო განმარტება. აღსანიშნავია, რომ ამ კუთხით, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება პირდაპირ შეიცავს ნეიტრალური მტკიცებულებების მოპოვების მაგალითებს, ნეიტრალური მოწმის დასწრებისა და ვიდეოგადაღების სახით, რაც ასევე უნდა ყოფილიყო გათვალისწინებული საკითხის მოწესრიგებისას.

იმავე პრობლემას წარმოშობს კანონპროექტით გათვალისწინებული დათქმა, რომლის მიხედვითაც, გამამტყუნებელი განაჩენის სხვა მტკიცებულებებით გამყარების ვალდებულება არ ვრცელდება იმ შემთხვევაში, „თუ სხვა მტკიცებულების მოპოვება/წარდგენა **ობიექტურად შეუძლებელია**.“ მართალია 2020 წლის 25 დეკემბერის №2/2/1276 გადაწყვეტილებით საკონსტიტუციო სასამართლომ დაუშვა ჩხრეკის ჩატარებისას სამართალდამცავების მიერ ნეიტრალური მტკიცებულების მოპოვების ვალდებულებისაგან გათავისუფლების შესაძლებლობა, თუმცა, მკაფიო წინაპირობების განსაზღვრის გარეშე, მხოლოდ ობიექტურ შეუძლებლობაზე მითითება შესაძლოა გახდეს სამართალდამცავთა მხრიდან თვითნებობის კიდევ ერთი წყარო.

აღნიშნული პრობლემა განსაკუთრებული სიმწვავეთ დგება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 112-ე მუხლის მე-5 ნაწილის საფუძველზე ჩატარებული ჩხრეკის შემთხვევაში, როდესაც სამართალდამცავებმა შესაძლოა ნეიტრალური მტკიცებულების მოპოვების შეუძლებლობა გაამართლონ გადაუდებელი აუცილებლობის არგუმენტით. მსგავსი პრაქტიკა იკვეთება ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლოს მიერ განხილულ საქმეში „მეგრელიშვილი საქართველოს წინააღმდეგ“, სადაც სახელმწიფომ იმ დროისათვის არსებული სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის მოთხოვნის დარღვევა ჩხრეკის ჩატარებისას ნეიტრალური მოწმის დასწრების თაობაზე გაამართლა სწორედ გადაუდებელი აუცილებლობით გამოწვეული გარემოებებითა და მტკიცებულებათა განადგურების საფრთხით. ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლოს განმარტებით, ამგვარი

აბსტრაქტული არგუმენტი მთლიანად უკარგავს აზრს ნეიტრალური მოწმის დასწრების პროცედურულ გარანტიას (*Megrelishvili v. Georgia*, no. no. [30364/09](#), 7 May 2020, §33).

იმის გათვალისწინებით, თუ რამხელა მნიშვნელობა აქვს ნეიტრალური მტკიცებულებების მოპოვებას ჩხრეკის შედეგად ამოღებული მტკიცებულების სანდოობის უზრუნველყოფის თვალსაზრისით, აუცილებელია სამართალდამცავთა თვითნებობის რისკების მაქსიმალური დაზღვევა. დეტალური ინსტრუქციებისა და მკაფიო რეგულირების პირობებში შესაძლებელია მინიმუმამდე იქნეს დაყვანილი მათი მოპოვების ვალდებულებისაგან სამართალდამცავთა გათავისუფლების შემთხვევები. მაგალითად, როგორც საკონსტიტუციო სასამართლოც უთითებს, გარდა ნეიტრალური მოწმის დასწრებისა, დღევანდელი ტექნოლოგიური განვითარების პირობებში, მარტივად შესაძლებელია ჩხრეკის პროცესის ვიდეოგადაღების უზრუნველყოფა. ამ კუთხით, ასევე საჭიროა დამატებითი ზომების მიღება სამართალდამცავთა აღჭურვისა და სპეციალური მომზადებისათვის.⁷ ამასთან, სამართალდამცავებს უნდა დაეკისროთ ნეიტრალური მტკიცებულებების მოპოვების შეუძლებლობის მტკიცების ტვირთი საქმის კონკრეტული გარემოებებისა და გარდაუვალი აუცილებლობიდან გამომდინარე.

ოპერატიული ინფორმაციის საფუძველზე ჩატარებული ჩხრეკის შედეგად ამოღებული მტკიცებულების სანდოობასა და მასზე დაყრდნობით გამოტანილი გამამტყუნებელი განაჩენის სამართლიანობასთან დაკავშირებით, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემაში სტრუქტურული პრობლემების არსებობას ადასტურებს ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლოს პრაქტიკაც. 2019-2021 წლებში, ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლომ სახელმწიფოს მხრიდან სამართლიანი სასამართლოს უფლების (ევროპის ადამიანის უფლებათა კონვენციის მე-6 მუხლის) დარღვევა დაადგინა საქმეებზე (*Megrelishvili; Kobiashevili v. Georgia*, no. no. [36416/06](#), 14 March 2019; *Kalandia v. Georgia*, no. [57255/10](#), 22 April 2021), რომლებიც კუმულაციურად მოიცავდა სწორედ ისეთ პრობლემურ საკითხებს, როგორიცაა ოპერატიული ინფორმაციის საფუძველზე ჩხრეკის ჩატარება, ნეიტრალური მოწმის დასწრების უფლების რეალიზაციაზე უარის თქმა და საქმეში ნეიტრალური მტკიცებულებების არარსებობა. აღნიშნული კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს სახელმწიფოს ვალდებულებას შეიმუშაოს ადეკვატური პროცედურული გარანტიები, რომელიც უზრუნველყოფს პირის დაცვას სახელმწიფო თვითნებობისა და უსაფუძვლო დევნიდან.

⁷ იქვე, II- 106-109

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, „სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“ კანონის პროექტით შემოთავაზებული სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექს მე-13 მუხლის მე-3 პუნქტის რედაქცია ვერ უზრუნველყოფს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულებასა და საქართველოს სისხლის სამართლის მართლმსაჯულებაში არსებული სისტემური პრობლემის აღმოფხვრას. იმისთვის, რომ რეალურად გაუმჯობესდეს სისხლის სამართლის პროცესში ბრალდებულის უფლებრივი მდგომარეობა და პროცესუალური გარანტიები, აუცილებელია:

- კანონით პირდაპირ განისაზღვროს სამართალდამცავთა ვალდებულება ჩხრეკის/ამოღებისას კანონიერების გამყარებაზე ნეიტრალური მტკიცებულებებით. ამასთან, ეს ვალდებულება უნდა გავრცელდეს ერთიანი სტანდარტით როგორც უკანონო, ისე კანონიერ ნივთთან მიმართებით.
- დეტალურად გაიწეროს ნეიტრალური მტკიცებულებების მოპოვებასთან დაკავშირებული სახელმძღვანელო მითითებები და მინიმუმამდე იქნეს დაყვანილი ნეიტრალური მტკიცებულების მოპოვების ვალდებულებისაგან გათავისუფლების შესაძლებლობა.